

КРИМІНОЛОГІЧНІ РИЗИКИ ЄВРО-2012 З ФУТБОЛУ ДЛЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

Медицький І.Б.

Здобувши право на спільне проведення із Польщею у 2012 році чемпіонату Європи з футболу, наша держава, безсумнівно, підтвердила свій статус рівноправного партнера у стосунках із міжнародною спільнотою, отримавши передумови бажаного соціально-економічного розвитку. Однак, попри очікувані перспективи, українське суспільство цілком прогнозовано може зіштовхнутися із низкою чинників негативного змісту (загрозою громадському здоров'ю, транспортними ризиками, підвищеним рівнем конфліктності тощо), виникненню яких посприє проведення настільки масштабного заходу. І якість цього прогнозу є тим вищою, чим менше уваги буде приділено виваженим державним крокам, що забезпечуватимуть комплексне вирішення уже посталих (і потенційних) проблем. За таких умов неабиякого значення набувають питання реалізації кримінологічної політики України, досягнення позитивних зрушень в характеристиках злочинності, ліквідації (нейтралізації, блокування) або зниження потенціалу криміногенних факторів.

В механізмі реалізації кримінологічної політики особливу нішу посідають органи кримінальної юстиції, лейтмотивом діяльності яких повинен бути такий напрям соціального контролю, як запобігання правопорушенням/злочинам. Уже зараз превентивний вплив має застосовуватися у відношенні до процесів і явищ, актуалізація яких в умовах проведення Євро-2012 викличе протиправну поведінку. Згаданий вплив повинен стосуватися як уже відомих (з досвіду держав – господарів попередніх чемпіонатів Європи по футболу) причин, так і тих, що уособлюють специфіку «вітчизняного» криміналітету. Уявляється, що мову можна вести про наступні різновиди кримінологічних ризиків.

1. Порушення громадського порядку та хуліганство з боку футбольних фанатів (бійки в місцях проведення заходів, сутички за межами стадіонів та місць перегляду матчів, необережність під час використання піротехнічних виробів, застосування відкритого вогню, вандалізм). На сьогодні в Україні

більше 54 тис. футбольних фанатів (офіційно зареєстрованих – лише 32 тис.), із них на профілактичному обліку в органах внутрішніх справ перебуває 850 осіб [2].

Кримінологічно значимою уявляється класифікація футбольних фанатів на певні групи, до прикладу, першу з них утворюють глядачі («Нейтральні»), які відвідують матчі з метою підтримки команди та утримуються від будь-яких проявів агресії. До другої групи можна віднести вболівальників, які за наявності певних актуалізуючих умов можуть вчинити правопорушення («Ситуативні»). І третя група фанів – найбільш небезпечна, – це готові до вчинення правопорушень/злочинів особи, мотивом поведінки яких є бажання спровокувати бійки та безладдя («Проблемні»). На сьогодні в Україні найбільш проблемними фанклубами, які часто допускають грубі порушення громадського порядку та вчинюють хуліганські дії під час перегляду футбольних матчів є: а) «Динамо» (Київ); б) «Дніпро» (Дніпропетровськ); в) «Карпати» (Львів); г) «Чорноморець» (Одеса).

Департаментом інформаційних технологій МВС створено та запроваджено у дослідну експлуатацію в ГУМВС України в місті Києві облік осіб, які порушують громадський порядок під час проведення спортивних заходів або у зв'язку з ними. Однак варто зазначити, що дані про проблемних вболівальників використовуються суто з правоохоронною метою. З огляду на те, що Україна не ратифікувала Конвенцію РЄ «Про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних», є відсутньою ефективна взаємодія із Польщею та іншими країнами Європи в плані обміну інформацією про футбольних хуліганів, а також доступ до бази даних інших країн Європи.

2. Протидія терористичним проявам (на стадіонах та в місцях масового перегляду матчів, транспортній інфраструктурі, посяганням на життя державних і громадських діячів). Для криміногенної ситуації в Україні не є характерними терористичні злочинні прояви; політичні, громадські та інші угруповання терористичної спрямування практично відсутні. Однак ризик такого роду ситуацій повністю заперечувати немає підстав, глобальність події,

її міжнародне значення, а також вплив засобів масової інформації цілком можуть привернути увагу терористичних організацій. З огляду на це, необхідною є реалізація кроків у сфері особистого захисту учасників чемпіонату, державних та громадських діячів, їх майна; перевірки осіб під час їх акредитації; захисту основних об'єктів інфраструктури; постійного збору інформації та її обміну із зарубіжними партнерами.

3. *Злочини проти життя, здоров'я, волі, честі та гідності, статевої свободи та статевої недоторканності особи, власності, громадського порядку та моральності, у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.* Велика кількість іноземних відвідувачів, що приїдуть в Україну, формує сприятливе підґрунтя для різноманітних кримінальних дій – від організованої злочинності до злочинів невеликої тяжкості, від наркотиків та сутенерства до розповсюдження фальшивих квитків, чорного ринку, расистських акцій. Як свідчать дані, під час проведення чемпіонату Європи з футболу у 2008 р. в Австрії понад три мільйони осіб відвідали стадіони та інші громадські місця, загалом було зареєстровано близько 2780 випадків притягнення до відповідальності, з них 900 – до адміністративної, 1800 – до кримінальної [1].

4. *Загроза громадському здоров'ю (гострі та інфекційні захворювання, отруєння, травми різної етіології).* Перебування статично значної кількості людей у відносно локалізованих місцях тягне за собою ризики для їх життя і здоров'я – в результаті надзвичайних ситуацій (пожеж, аварій), спалахів інфекційних хвороб, природних катаклізмів.

5. *Транспортні ризики (дорожньо-транспортні пригоди, що призводять до заторів та блокування інфраструктури, залізничні аварії, аварії в аеропортах).* Питання належної організації функціонування транспорту загального користування, забезпечення безпечного перевезення учасників та гостей чемпіонату ускладнюється територіальною віддаленістю України від країн – потенційних учасниць чемпіонату, невідповідністю вимогам УЄФА її транспортної системи, очікувано великою кількістю прибулих тощо. Футбольні

матчі в рамках чемпіонату створять додаткове навантаження на громадську транспортну систему в містах та між ними, незалежно від запланованого оновлення та модернізації. Додаткові проблеми для безпеки спричинить і те, що багато користувачів системи транспорту будуть новачками в цих містах та у країні, говоритимуть іноземними мовами.

б. Забезпечення безпеки споруд (надзвичайні ситуації техногенного характеру). Зменшення ризиків виникнення надзвичайних ситуацій на стадіонах у результаті нещасних випадків і технічних дефектів має стати наслідком будівництва нових та реконструкції діючих спортивних об'єктів; належною організацією діяльності пожежних, медичних та інших екстрених підрозділів; проведенням відповідних навчань і ін.

Процес організації цілісної системи безпеки при проведенні футбольних матчів не повинен перебувати поза правовим полем. Базовим конвенційним документом у цьому відношенні виступає Європейська конвенція про насильство та неналежну поведінку з боку глядачів під час спортивних заходів, і, зокрема, футбольних матчів (ETS №120), ратифікована Україною на законодавчому рівні. Цей документ містить перелік організаційних заходів, особливостей міжнародного співробітництва у боротьбі із хуліганськими та насильницькими діями, встановлює специфіку судового розгляду та видачі правопорушників. Разом з тим, у відповідності з Конвенцією, сторони беруть на себе обов'язок «застосовувати, чи, у випадку необхідності, прийняти законодавство, яким передбачені відповідні покарання чи, у випадку необхідності, відповідні адміністративні заходи для осіб, визнаних винними у вчиненні правопорушень, пов'язаних з насильством чи хуліганськими діями глядачів» [3, с.167].

Очевидно, що і до остаточного вирішення питання про проведення в Україні Євро-2012, законодавство нашої держави містило схожі нормативні документи, однак їх регулятивний потенціал був невисоким. Саме із рішення УЄФА у квітні 2007 року розпочався виток інтенсивного оновлення вітчизняної законодавчо-нормативної бази в частині документів, присвячених

питанням організації та проведення масових спортивних заходів. Так, протягом другої половини 2007-2008 рр. владними органами України було ухвалено 55 актів з даного питання, що складає понад 2/3 загальної їх кількості. Для реалізації заходів чемпіонату у стислий термін був прийнятий спеціальний ЗУ «Про організацію та проведення фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року в Україні», який визначає їх систему, спрямовану на створення необхідних умов для організації та проведення ігор фінальної частини чемпіонату з урахуванням значення цієї події для економіки та міжнародного іміджу держави [4].

У доповнення до діючого ЗУ «Про боротьбу з тероризмом» для реалізації завдань забезпечення належного рівня безпеки під час проведення заходів чемпіонату було ухвалено низку спеціальних актів, спрямованих на запобігання терористичної загрози та створення Центру з питань безпеки та правопорядку [6, 7].

17.09.08 р. розпорядженням КМ України схвалено Інтегровану концепцію забезпечення безпеки та правопорядку, положення якої охоплюють питання аналізу ризиків під час підготовки та проведення Євро-2012, потенційних проблем та шляхів їх розв'язання, стратегії гарантування безпеки та нормативно-правової бази планування, реалізації заходів за участю МНС, СБУ, Держприкордонслужби, митної служби, установ охорони здоров'я, транспорту та зв'язку, а також представників поліції зарубіжних країн [5]. Чекає розгляду у ВРУ законопроект «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо відповідальності за порушення громадського порядку під час спортивних заходів» (реєстр. №2267), положення якого сприятимуть посиленню превентивної та виховної функції адміністративного стягнення за вчинення правопорушень на території споруд, інших місць проведення масових спортивних та інших культурно-видовищних заходів. Зокрема, мова йде про запровадження у КУпАП такого виду адміністративного стягнення як «заборона відвідувати масові спортивні та/або інші культурно-видовищні заходи». На сьогодні ж в нашій державі немає правових підстав обмежувати

доступ на стадіон вболівальника, який раніше притягався до адміністративної відповідальності за порушення громадського порядку під час футболу. Чинне законодавство передбачає лише більш жорсткі санкції за повторне, протягом року, правопорушення.

Література

1. Австрійський досвід безпеки під час Євро-2008 // Режим доступу: http://euro2012.ukrinform.ua/analytical/8591/?ID=8591%2F%3FPAGEN_1%3D2&PAGEN_1=3
2. До Євро-2012: емоції футбольних вболівальників не повинні зіпсувати спортивне свято // Режим доступу: www.mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/280044
3. Лукашук И.И., Наумов А.В. Международное уголовное право: Учеб. – М.: Спарк, 1999. – 287 с.
4. Про організацію та проведення фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу в Україні: Закон України від 19 квітня 2007 року №962-V // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – №31. – Ст.405.
5. Про схвалення Інтегрованої концепції забезпечення безпеки і правопорядку під час підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.09.2008 р. №1244-р // Офіційний вісник України. – 2008. – №71. – Ст.59.
6. Про антитерористичне забезпечення підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу: Розпорядження Президента України від 4 липня 2007 року №136/2007-рп // Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
7. Про Центр з питань безпеки та правопорядку: Указ Президента України від 20 березня 2008 року №247/2008 // Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>